

Aan de Ministers

Van Klimaat en Groene Groei, Mevrouw drs. S.T.M. Hermans

Van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Mevrouw mr.drs. M.C.G. Keijzer

Datum 21 januari 2025
kenmerk IENW/BSK-2025/ 19990
betreft Rapport Ipsos I&O, Individueel of samen besparen op energie

Geachte mevrouw Hermans, geachte mevrouw Keijzer,

Met genoegen zend ik u hierbij het rapport *Individueel of samen besparen op energie* van Ipsos I&O in opdracht van het Nationaal Klimaat Platform (NKP). Dit onderzoek bouwt voort op mijn herhaalde constatering¹ dat de maatschappelijke betrokkenheid bij energie en klimaat groeit. Burgers en ondernemers leveren met vele prachtige initiatieven hun bijdrage. Samen zijn zij in staat om in buurt, wijk, regio en op bedrijventerreinen nieuwe verbindingen te leggen en met elkaar te bouwen aan bestaanszekerheid.

In een tijd waarin maatschappelijke betrokkenheid groeit, rijst de vraag of het beleidsinstrumentarium voor energiebesparing in de gebouwde omgeving aan effectiviteit kan winnen met een aanpak gericht op groepen burgers. Daarom heeft het NKP aan Ipsos I&O gevraagd de potentie van een collectieve aanpak bij energiebesparing in de woning te onderzoeken. Het eindrapport van dit onderzoek biedt inzicht in de mate waarin Nederlandse burgers bereid zijn mee te doen aan collectieve energiebesparing en geeft advies over hoe verschillende groepen burgers daartoe aangezet kunnen worden. Voor toelichting op de door Ipsos I&O gebruikte methoden en bronnen verwijs ik naar het rapport. In deze aanbiedingsbrief beperk ik me tot enkele observaties en aanbevelingen.

Van weten & willen naar kunnen & doen

Dat een groeiende groep burgers bereid is in actie te komen, is in eerder onderzoek al gebleken. Zo heeft I&O Research in opdracht van Binnenlands Bestuur in 2019, 2020, 2022 en 2023 onderzocht hoe Nederlanders denken over duurzaamheid en welk gedrag ze vertonen. Steeds blijkt uit de metingen dat circa 7 op de 10 Nederlanders zich zorgen maakt over klimaatverandering. In 2022 constateerde I&O Research voor het eerst een groei van duurzamer gedrag, bijvoorbeeld energiebesparing, korter douchen, minder vliegen en minder vaak vlees eten.² Deze trend heeft zich doorgezet in 2023³.

Dit sluit aan bij de conclusies van ander onderzoek, waaronder de enquête die Motivaction in mei 2023 in opdracht van het NKP heeft gehouden onder een representatieve groep Nederlanders.⁴ Ongeveer 70 procent van de respondenten vindt de energietransitie belangrijk en vindt dat de overheid hierin een belangrijke rol heeft. Een grote groep mensen wil verduurzamen, bijvoorbeeld in de eigen woning, maar ervaart belemmeringen om zelf mee te (kunnen) doen.

---

¹ Zie o.m. NKP (2023) *Richting, Ruimte en Rechtvaardigheid*, 28 maart 2023; NKP (2024) *Lokale daadkracht versterkt* Voorstel voor Nationaal Programma Maatschappelijk Initiatief (31 mei 2024)

² [Duurzaam denken wordt \(langzaam\) duurzaam doen - Ipsos I&O Publiek](#)

³ [Duurzaam doen mogelijk zonder duurzaam te denken? - Ipsos I&O Publiek](#)

⁴ [Weten, willen, kunnen en doen | Nationaal Klimaat Platform](#)

Het op individuen gerichte besparingsbeleid heeft goede resultaten opgeleverd

De bijgevoegde studie van Ipsos I&O bevestigt dat een ruime meerderheid van de Nederlanders al veel energiebesparende maatregelen heeft toegepast, zoals isolerend glas, tochtstrips, gevel-, muur- of dakisolatie of een waterbesparende douchekop. Degenen die één of meer van deze maatregelen namen - of dat zeker van plan zijn - noemden daarvoor als reden om kosten te besparen (70% van de respondenten), wooncomfort (48%), klimaatverandering (30%) of de waarde van de woning (26%). Het op individuele burgers gerichte beleid heeft ongetwijfeld bijgedragen aan de hoge respons.

Met een collectieve aanpak is nog een wereld te winnen

Ongeveer 80 procent van de 2000 respondenten geeft aan nog een of meer energiebesparende maatregelen in de woning te kunnen treffen. Kleinere maatregelen (tochtstrips, waterbesparende douchekop) doet men vaker liever individueel. Voor de meer ingrijpende en kostbaarder maatregelen (isolatie, zonnepanelen, warmtepomp) geldt dat veel respondenten liever meedoen met anderen in de omgeving. Echter, slechts 5 procent van de respondenten deed al mee met anderen in de omgeving, bijvoorbeeld binnen een vve, of met buurtbewoners in het huizenblok of de straat. Met een collectieve aanpak, in aanvulling op individuele maatregelen, is dus nog een wereld te winnen.

Een aanpak gericht op individuele burgers is bovendien ontoereikend voor de opgave waar we als samenleving voor staan. Veel mensen beschikken over te weinig kennis, tijd of geld om op eigen kracht ramen, dak of vloeren van de woning te (laten) isoleren, of met een warmtepomp het gasverbruik terug te dringen. En kwetsbare groepen burgers komen vaak niet toe aan het toepassen van bescheiden maatregelen, zoals plaatsing van tochtstrips of een waterbesparende douchekop. Daarbij kan grootschalige uitrol van bepaalde individuele maatregelen, zoals zonnepanelen en warmtepompen, leiden tot extra belasting van het stroomnet en tot hogere maatschappelijke kosten. Een collectieve aanpak is dan ook onmisbaar om energiebesparing in de gebouwde omgeving te versnellen. Daarvoor is wel nodig dat mensen meer voordelen dan nadelen zien in het met anderen samen treffen van energiebesparende maatregelen.

Gedragbepalers

Het onderzoek van Ipsos I&O besteedt bijzondere aandacht aan zogenaamde gedragbepalers: de *triggers* en *barrières* die huiseigenaren en huurders ervaren bij het energiezuiniger maken van de woning. Deze gedragbepalers zijn van invloed op hun besluit om individueel of gezamenlijk energiebesparende maatregelen in de woning toe te passen. Daarmee bieden ze ook een aangrijpingspunt voor overheidsbeleid.

De onderzoekers constateren dat een aantal gedragbepalers belangrijke impact heeft op het besluit om energiebesparende maatregelen in de woning te treffen:

- De eigen duurzaamheidsambitie: de intrinsieke wens om duurzaam te leven.
- Verwachtingen ten aanzien van overheidsbeleid: burgers willen best zelf iets doen, maar verwachten van de overheid dat deze verduurzaming ook stimuleert/verplicht bij anderen.
- Onzekerheid over de toekomst, bijvoorbeeld over een aanstaande verhuizing of omdat energiebesparende maatregelen in de beleving nog niet goed genoeg werken.
- Voorbeeldgedrag: de mate waarin mensen voorbeelden van energiebesparing zien of bevestiging krijgen van anderen in de omgeving.

De voorkeur om samen met anderen energiebesparende maatregelen te treffen wordt volgens het onderzoek vooral beïnvloed door de volgende gedragbepalers:

- De eigen positieve houding t.a.v. een collectief: zowel in een algemene voorkeur om met anderen samen te werken om het beste resultaat te boeken, als specifiek om met buurtbewoners samen te werken aan energiebesparing.
- De voordelen die men ziet in samen verduurzamen ten opzichte van het alleen doen, bijvoorbeeld in lagere kosten (schaalvoordeel), minder financiële risico's, betere kennisdeling en meer slagkracht richting verhuurder.
- De nadelen die men ziet in samen verduurzamen ten opzichte van het alleen doen, bijvoorbeeld omdat het meer moeite zou kosten of minder keuzevrijheid zou bieden.

Randvoorwaarden voor een collectieve aanpak

De effectiviteit van het overheidsbeleid voor energiebesparing in de woonomgeving kan worden versterkt door - in aanvulling op het op individuen gerichte beleid - een collectieve besparingsaanpak te stimuleren. Op basis van het bijgevoegde rapport zie ik daarvoor in ieder geval twee randvoorwaarden en twee aangrijpingspunten.

Een essentiële randvoorwaarde is dat de overheid de noodzaak van energiebesparing in de woning consistent blijft benadrukken. Energiebesparing is in alle sectoren noodzakelijk om de kloof tussen de productie en het gebruik van energie in Nederland te verkleinen en zo energie onafhankelijkheid en voorzieningszekerheid te versterken. Hier is het aan de overheid om met een duidelijke boodschap de onzekerheid bij huurders en eigenaren over de prioriteit van energiebesparing te verkleinen.

Een tweede essentiële voorwaarde is het versterken van sociale netwerken op wijk- en buurtniveau. Gemeenschapsvorming in de haarvaten van de samenleving is essentieel voor het aanpakken van uiteenlopende maatschappelijke vraagstukken. Een gerichte inzet van bijvoorbeeld wijkopbouwwerk kan helpen om verbondenheid en vertrouwen te versterken tussen buurtgenoten. Dit versterkt niet alleen het gevoel van gemeenschappelijkheid, maar bevordert ook de overtuiging dat samenwerking met buurtgenoten tot betere kansen en resultaten leidt. Dit vertrouwen en die samenwerking zijn van doorslaggevend belang voor het succes van initiatieven zoals collectieve energiebesparing, waarbij huurders en eigenaren samen verantwoordelijkheid nemen voor duurzame vooruitgang.

Voorbeelden en voorbeeldgedrag

De overheid kan een collectieve besparingsaanpak versterken met concrete voorbeelden en het stimuleren van voorbeeldgedrag. De studie van Ipsos I&O laat zien dat de mate waarin mensen voorbeelden van energiebesparing zien, of bevestiging krijgen van anderen in de omgeving, belangrijke invloed heeft op hun besluit om maatregelen te treffen, zelf of samen met buurtgenoten. Dit sluit aan bij het advies van burgers met wie het NKP eerder in gesprek ging over het Klimaatplan 2024, om in elke buurt een voorbeeldwoning in te richten waar de hele buurt door geïnspireerd kan worden⁵. De overheid kan voorbeeldgedrag stimuleren door collectieve energiebesparing in vve's, huizenblokken, straten en wijken gericht te stimuleren met maatregelen gericht op kostenverlaging, procesbegeleiding en kennisdeling. Het effect van goede voorbeelden is verder te versterken door succesvolle, collectieve projecten beter zichtbaar te maken.

Energiebesparing voor kwetsbare groepen

Kwetsbare groepen in onze samenleving, met name burgers met de laagste inkomens die het meest lijden onder energiearmoede, vormen een tweede aangrijpingspunt voor de ontwikkeling van een collectieve besparingsaanpak. Hoewel het probleem bekend is en er de afgelopen jaren lokaal en nationaal talrijke

---

⁵ [Advies voor Klimaatplan 2024 | Nationaal Klimaat Platform](#)

initiatieven zijn genomen om deze groep financieel te ondersteunen, ontbreekt het nog steeds aan een structurele, brongerichte aanpak. Het Noodfonds en vergelijkbare maatregelen bieden tijdelijke verlichting. Een meer structurele oplossing ligt in een gerichte aanpak van collectieve energiebesparing binnen de sociale huursector, in nauwe samenwerking met woningcorporaties. Via deze corporaties kunnen grote groepen mensen in één keer worden bereikt, wat de schaalbaarheid en effectiviteit van maatregelen aanzienlijk vergroot.

De signalen die ik in de praktijk van de klimaattransitie oppik, bevestigen dat een inzet op individuele gedragsverandering ontoereikend is voor de opgave waar we als samenleving voor staan. Te veel mensen beschikken over te weinig kennis, tijd of geld om meer te doen dan wat bescheiden maatregelen. En voor kwetsbare groepen burgers geldt dat ook deze bescheiden maatregelen vaak buiten hun bereik liggen. Om energiebesparing in de gebouwde omgeving te versnellen is een collectieve aanpak onmisbaar. Ik vertrouw erop dat u de meerwaarde van een collectieve aanpak bij energiebesparing herkent en verwacht dat de genoemde randvoorwaarden en aangrijpingspunten behulpzaam zijn om het huidige beleid te versterken met een collectieve besparingsaanpak gericht op groepen burgers.

Ik ben uiteraard beschikbaar voor nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

Kees Vendrik
Voorzitter Nationaal Klimaat Platform